

Deltaprogramma | Signaalgroep

Oplegpagina voor onderliggend document [Advies Signaalgroep Deltaprogramma 2025](#)

Titel: Grip op grilligheid: Durf als overheid maatschappelijke keuzes te maken om mee te veranderen met het klimaat

Korte samenvatting:

Dit signaal geeft een samenvatting van de kernboodschappen uit het advies 'Meeveranderen met het klimaat' van de Wetenschappelijke Klimaatraad (WKR). Ruimtelijke ontwikkelingen bepalen welke vormen van klimaatadaptatie er mogelijk en nodig zijn. Om de gevolgen van een grilliger klimaat op te vangen moeten we daarom zorgen voor een toekomstbestendige ruimtelijke inrichting. Het Deltaprogramma kan hierin een belangrijke rol spelen door ruimtelijke keuzes nadrukkelijker onderdeel te maken van het Deltaprogramma. Instrumenten die hierbij kunnen ondersteunen zijn o.a. een waterkalender en klimaatadaptatietoets. Daarnaast is het van groot belang dat de samenleving goed is voorbereid op klimaatverandering, omdat de overheid niet alle risico's kan afschermen. Ook het Deltaprogramma kan een rol spelen om maatschappelijke adaptatie te stimuleren, bijvoorbeeld met ondersteunende instrumenten, zoals een klimaatschadeladder en betrouwbare klimaatrisico-informatie. Monitoring van maatschappelijke adaptatie, bijv. door de signaalgroep, is belangrijk om de voortgang en consequenties (inclusief risico's, kosten en baten) bij te houden en bij te sturen indien nodig (zowel wat betreft maatschappelijke als overheidsadaptatie).

Doel advies (doorhalen wat niet van toepassing is):
~~ontwikkeling nieuwe kennis / formuleren van beleid / inzetten bestaande kennis en beleid anders, namelijk: ...~~

Relatie met doelen Deltaprogramma (doorhalen wat niet van toepassing is):
~~aanpassen / versnellen / vertragen VKS of DB / evt. overige doelen anders, namelijk:~~

Sterkte van signaal (doorhalen wat niet van toepassing is):
~~zwak (early warnings van wat mogelijk kan gebeuren) / sterk (relatief zeker/betrouwbaar)~~

Soort ontwikkeling (doorhalen wat niet van toepassing is):
~~fysieke en sociaal-economische omstandigheden / kennis en techniek / politiek en maatschappelijke voorkeuren~~

Auteur(s): Felix van Veldhoven (WKR) en Marjolijn Haasnoot (WKR/Deltares/UU)

Signaalgroep Deltaprogramma
Ter attentie van prof. dr. Arthur Petersen
Postbus 90653
2509 LR, Den Haag
Nederland

070 379 7000
www.wkr.nl

Kenmerk

-

Bijlagen

-

Den Haag

07-11-2025

Onderwerp

Memo Wetenschappelijke Klimaatraad (WKR): grip op grilligheid

Grip op grilligheid: durf als overheid keuzes te maken om mee te veranderen met het klimaat

Auteurs: Felix van Veldhoven MA en prof.dr. Marjolijn Haasnoot

Nederland moet zich voorbereiden op een grilliger klimaat

Code oranje voor extreme hitte, wateroverlast in het voorjaar van 2024 en de overstromingen in Limburg in 2021: het zijn signalen die laten zien dat de samenleving moet leren leven met klimaatverandering ([Waterschap De Dommel, 2024](#); [KNMI, 2025](#)). Het klimaat verandert sneller dan verwacht en wordt grilliger: hitte, droogte en extreme neerslag komen vaker voor, soms ook tegelijkertijd. Ook versnelt de zeespiegelstijging ([KNMI, 2025](#)). Nederland heeft een sterke traditie als het gaat om aanpassen, maar zelfs de beste dijken en systemen kunnen niet voorkomen dat de samenleving steeds vaker de gevolgen van klimaatverandering zal merken. Om de gevolgen van een grilliger klimaat op te vangen moeten we zorgen voor een toekomstbestendige ruimtelijke inrichting. Maar daarnaast zullen we ons als samenleving beter moeten voorbereiden. Dat adviseert de Wetenschappelijke Klimaatraad (WKR) in het advies 'Meeveranderen met het klimaat' ([WKR, 2025](#)).

Richtinggevende keuzes zijn nodig

Richtinggevende keuzes zijn keuzes met gevolgen voor de lange termijn: ze zijn moeilijk terug te draaien en zetten een beweging in gang naar een klimaatbestendig Nederland. Richtinggevende keuzes starten nu, zetten koers en kunnen daarna gefaseerd worden uitgevoerd en opgeschaald op basis van monitoring. Het moment voor richtinggevende keuzes is nu: we kunnen inspelen op de grote opgaven van deze tijd (woningbouw, landbouw, voedseltransitie, waterkwaliteit) en zo ongelukkige investeringen voorkomen die later weer moeten worden aangepast.

Een grilliger klimaat vraagt steeds meer om maatschappelijke keuzes

Het gaat hierbij enerzijds om richtinggevende keuzes in het ruimtelijke domein: keuzes op het gebied van land- en ruimtegebruik om deze klimaatbestendig te maken. Hoe kunnen we onze schaarse ruimte passend maken bij water, bodem en klimaat? Maar daarnaast zijn maatschappelijke keuzes onontkoombaar. Een grilliger klimaat maakt adaptatie niet alleen een ruimtelijk vraagstuk, maar steeds meer een sociaal vraagstuk. Adaptatiebeleid moet daarom worden versterkt door actief beleid te ontwikkelen rond het vergroten van maatschappelijke weerbaarheid. Zie hiervoor ook de recente adviezen van het SCP ([2025](#)) en de WRR ([2025](#)).

Hoe bereiden we de samenleving beter voor op klimaatrisico's?

Het is niet in alle gevallen mogelijk om de grillen van een veranderend klimaat op te vangen. De overheid kan ons simpelweg niet altijd en overal meer beschermen tegen de gevolgen van extreem weer. Klimaatrisico's slaan dan over op maatschappij en economie. Daarom is het belangrijk dat burgers en bedrijven zelf ook maatregelen treffen om weerbaarder te worden, dat deze maatregelen passen bij de overheidsstrategie, en dat negatieve gevolgen niet op anderen worden afgewenteld.

Sturen op maatschappelijke adaptatie

Burgers en bedrijven passen zich nu al aan. Burgers treffen bijvoorbeeld maatregelen als zonwering, tegelwippen en vloedschotten. Dit noemen we 'autonome adaptatie'. Zonder coördinatie door de overheid kunnen burgers en bedrijven elkaar hierbij echter in de wielen rijden. Het beregenen van akkers bij droogte kan niet onbegrensd doorgaan, want dan ontstaat een watertekort voor huizen, kades, dijken en natuur. Het installeren van airconditioning verhoogt de elektriciteitsvraag en de hitte in de omgeving. Toenemende verzilting kan leiden tot versnelde corrosie van installaties van de industrie, zoals koelsystemen. Om corrosie te beperken moet de industrie vaker spuien, juist in droge periodes waarin de vraag naar zoetwater al onder druk staat ([KWR, 2017](#)). Maatregelen kunnen elkaar plaatselijk in de weg zitten, ze kunnen elders nieuwe problemen veroorzaken, of het beleid vanuit de overheid ondergraven. Bovendien heeft niet iedereen dezelfde capaciteit en middelen om zich aan te passen. Daarom is een overheidsstrategie nodig voor het stimuleren, faciliteren en bijsturen van klimaatadaptatie door burgers en bedrijven.

Betrouwbare klimaatrisico-informatie

Voor een weerbare samenleving is betrouwbare en toegankelijke klimaatrisico-informatie over woningen en andere gebouwen onmisbaar. Klimaatrisico's kunnen zo een grotere rol spelen in de keuzes op het gebied van wonen en werken, zodat er een prikkel ontstaat om de blootstelling aan klimaatrisico's te verminderen. In de financiële sector spelen klimaatrisico's een toenemende rol bij het financieren en verzekeren van vastgoed ([De Nederlandsche Bank, 2017](#); [AFM, 2021](#)). De informatie die daaraan ten grondslag ligt is nu echter vaak in handen van verschillende private partijen. Daardoor is er nog onvoldoende aandacht voor de kwaliteit en toegankelijkheid van die informatie en voor de brede maatschappelijke consequenties ervan; het zichtbaar maken van klimaatrisico's kan namelijk invloed hebben op bijvoorbeeld huizenprijzen en verzekeringspremies. In lijn met het signaal 'Kansen en gevaren van klimaatrisico-informatie op huisniveau' ([Van Ginkel et al., 2024](#)) stelt de WKR daarom dat de overheid deze informatie eenduidig beschikbaar moet maken. Zo kan het publieke belang voorop staan en kunnen kwetsbare groepen worden beschermd tegen onbedoelde gevolgen.

Duidelijkheid bij schade

Ook publieke en private verzekeringsoplossingen dragen bij aan de maatschappelijke weerbaarheid omdat ze helpen bij het voorkomen, beoordelen en afhandelen van klimaatschade. Burgers en bedrijven hebben duidelijkheid nodig over de afhandeling van deze schade: zij kunnen zich niet op alle gebeurtenissen voorbereiden en niet alle klimaatrisico's zijn verzekeraar. Het is nu niet op voorhand duidelijk wie welke schade wordt vergoed, en in welke mate. Bovendien is er geen houvast voor wanneer de Wet tegemoetkoming schade bij rampen (Wts) wordt toegepast ([Engelhard et al., 2024](#)). De WKR pleit daarom voor een 'klimaatschadeladder' die laat zien wie wanneer welke klimaatrisico's draagt.

Het Deltaprogramma en monitoring van maatschappelijke adaptatie

Dat autonome adaptatie plaatsvindt werd eerder ook geconstateerd door de Signaalgroep van het Deltaprogramma, namelijk met het signaleren van toenemende berekening van

landbouwgronden in droge jaren ([Signaalgroep Deltaprogramma, 2020](#)). De WKR pleit voor een verbreding in de monitoring van de maatschappelijke gevolgen van klimaatverandering en de voortgang en effectiviteit van adaptatie van zowel de overheid als maatschappij. Dat is in lijn met de externe evaluatie Signaalgroep Deltaprogramma ([Petersen et al., 2022](#)), waarin een vergelijkbare verbreding van de scope wordt beschreven: een betere duiding van trends en ontwikkelingen in sociaal-maatschappelijke signalen.

Ruimtelijke keuzes en adaptatie

Naast maatschappelijke keuzes zijn ruimtelijke keuzes nodig over waar en wanneer het ruimtegebruik moet worden aangepast, om deze meer passend te maken bij het water- en bodemsysteem en het veranderende klimaat. Dit noemt de WKR 'transformeren': het veranderen van functies en landgebruik, om die beter te laten aansluiten bij water, bodem en klimaat. Daarbij kan als eerste worden gekeken naar de gebieden waar de urgentie en samenhang met andere opgaven het grootst is. Denk aan de verziltende kustgebieden waar waterkwaliteit, gezondheid en leefomgeving onder druk staan. Hier is duidelijkheid nodig over het waar en wanneer te accepteren van verzilting. Een tweede voorbeeld is het veengebied, waar met het vernatten van plekken met een dik veenpakket veel potentie is om de uitstoot van broeikasgassen te beperken. In samenhang met de opgave om de bodemdaling te beperken, en met het oog op de voedseltransitie en de benodigde veranderingen in de veeteelt, kan hier worden gekeken naar een prioritering van gebieden om te transformeren. Ook kan worden gedacht aan de verdrogende zandgronden. Naast verdroging zijn hier in toenemende mate problemen met wateroverlast. In de stedelijke gebieden worden vooral kwetsbare groepen geraakt door toenemende hittestress. Door in sommige gebieden scherpe keuzes te maken is het mogelijk om in andere gebieden het ruimtegebruik verder te faciliteren, ook al zijn daar aanvullende maatregelen voor nodig. Het advies van de [RLI \(2024\)](#) om een waterkalender te ontwikkelen sluit hier goed op aan. De waterkalender geeft aan op welke waterstaatkundige condities de samenleving kan rekenen, tot wanneer dat het geval is en welke onzekerheden er daarna aan de orde zijn. Dat biedt ruimtegebruikers de mogelijkheden om zich hierop voor te bereiden.

Kijk tenminste honderd jaar vooruit

De komende jaren wordt Nederland ingrijpend verbouwd en daarbij moeten we rekening houden met klimaatbestendigheid. Denk aan de grote investeringen die op stapel staan voor duurzame energie (hoogspanning, waterstof, kerncentrales), de vervangingsopgave van infrastructuur en de woningbouw. Veel van de nieuwe infrastructuur wordt voor vele decennia gebouwd, trekt weer nieuwe ontwikkelingen aan, en legt daarmee de benodigde mate van maatregelen tegen klimaatrisico's en de mogelijkheden (ruimte) voor lange tijd vast. De WKR adviseert daarom om een klimaatadaptatietoets in te stellen die ver vooruitkijkt: minstens honderd jaar. Deze toets moet de gevolgen van een investeringsbesluit voor een locatie in het gebied en de omliggende gebieden meewegen, zodat besluiten kunnen worden aangepast of aanvullende maatregelen kunnen worden getroffen.

Het Deltaprogramma en ruimtelijke planning

Het Deltaprogramma heeft van oudsher aangegeven niet over ruimtelijke planning te gaan, maar klimaatadaptatie raakt steeds meer aan ruimtelijke planning. In het meest recente Deltaprogramma 'Naar een nieuwe balans in de leefomgeving: ruimte voor leven met water' ([Deltaprogramma, 2025](#)), wordt hier meer aandacht aan gegeven. Ook concludeert het Kennisprogramma Zeespiegelstijging dat er meer ruimte nodig is voor water bergen, keren en afvoeren ([Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2024](#)). Ruimtelijke ontwikkelingen bepalen welke adaptatie er mogelijk en nodig is. Ruimtelijke keuzes zijn nodig om adaptatie mogelijk te houden. Het Deltaprogramma zou dit nog meer in de strategie kunnen opnemen. Dit kan door aan te geven waar en wanneer (water-)condities gaan veranderen en wat het veranderen of

transformeren van ruimtegebruik met zich mee kan brengen. Daarnaast kan ook scherper worden aangegeven wat wenselijk is als het gaat om de investeringen voor duurzame energie-
infrastructuur en woningbouw.

Link naar het WKR-rapport: <https://www.wkr.nl/adviezen/klimaatbeleid/klimaatadaptatie>